

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ДАЙДЖЕСТ
УКРАЇНЬСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ (УГСПЛ)
ВИПУСК № 2(55), ПРОГРАМА USAID «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»**

Листопад 2019

ЗМІСТ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ	2
МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	2
СТРАТЕГІЧНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ	5
БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА	6
ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ	8
ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ	8

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ

МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Впровадження української моделі перехідного правосуддя як один з пріоритетних національних кроків

Цього місяця Програма USAID «Права людини в дії» організувала чи взяла участь у цілій низці заходів, присвячених обговоренню цієї важливої теми:

- Під час [круглого столу](#) у Верховній Раді УГСПЛ та інші громадські організації окреслили ключові проблеми, які пов'язані з порушенням прав людини в ході збройного конфлікту, а також запропонували механізми для їх вирішення на законодавчому рівні. Ключовим інструментом для цього має стати [національна модель правосуддя перехідного періоду](#), яка наголошує на важливості допомоги жертвам конфлікту та відновленні їх порушених прав. Найближчим часом Комісія з питань правової реформи при Президентові України [планує](#) представити відповідний законопроект, розроблений під егідою Омбудсмена із залученням інших зацікавлених сторін.

Так само важливо гармонізувати національне кримінальне законодавство з положеннями міжнародного права, щоб покарати відповідальних за воєнні злочини (через ухвалення законопроекту № 0892, [раніше відомого як законопроект № 9438](#)).

- *«Запровадження основ перехідного правосуддя є необхідною умовою переходу до постконфліктного стану, деокупації та реінтеграції людей»*, – зазначили представники Програми USAID під час [заходу](#), організованого спільно з Комітетом Верховної Ради з питань прав людини 26 листопада. Учасники порадили владі застосовувати всі компоненти перехідного правосуддя у комплексі, а також вивчити досвід врегулювання конфліктів в інших країнах, щоб уникнути помилок на цьому шляху.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

- Виконавчий директор УГСПЛ [взяв участь](#) у другому міжнародному форумі “Реінтеграція Донбасу – поліпшення гуманітарної ситуації та відновлення міжособистісних контактів у зоні конфлікту”, який було організовано спільно з платформою CivilM+. Зокрема, учасники обговорювали дії, які необхідно зробити громадянському суспільству та державним інституціям для прискорення реінтеграції Донбасу, а також як зробити місцевих активістів рушійною силою даного процесу.

Інші новини на цю тему:

- Володимир Зеленський вважає концепцію правосуддя перехідного періоду одним із пріоритетів. Так, в його [новому указі](#) щодо питання представництва Президента України в АР Криму, що стосується активізації зусиль з відновлення територіальної цілісності України, деокупації та реінтеграції АР Крим та м. Севастополя, в пункті шостому йдеться про необхідність розробки відповідних стратегічних документів, відновлення порушених прав та підготовки пропозицій щодо концепції перехідного правосуддя.
- Декілька дотичних інтерв'ю експертів Програми USAID [тут](#), [тут](#) і [тут](#).

Оприлюднено законопроект про соціальний та правовий захист осіб, позбавлених волі у зв'язку зі збройною агресією проти України

Деталі цього законопроекту, розробленого Програмою USAID, Міністерством у справах ветеранів, ТОТ та ВПО та іншими стейкхолдерами, наведено [тут](#). Документ, серед іншого, [визначає](#) три категорії осіб, яким буде надано відповідний статус, порядок надання такого статусу відповідальною міжвідомчою комісією, правові та соціальні гарантії, які будуть надаватись людям в залежності від їх статусу.

Проект Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України»

ВИРІШУЄ ПРОБЛЕМУ,
яка виникла внаслідок збройної агресії РФ: визначає категорії та види державної допомоги військовополоненим і цивільним особам, позбавленим свободи внаслідок збройної агресії.

ВИЗНАЧАЄ ТРИ КАТЕГОРІЇ ОСІБ:

особи, позбавлені свободи з політичних мотивів дося в полоні не менше 87 осіб	цивільні заручники внаслідок агресії дося в полоні більше ніж 120 осіб	військовополонені дося в полоні не менше 28 осіб
--	---	---

ФАКТ НАЛЕЖНОСТІ
до осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, встановлює Міжвідомча комісія. Складається з представників міністерства, правоохоронних органів України та інших органів державної влади, представників національних та міжнародних організацій громадянського суспільства.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЄСТРУ
(електронна база даних) для обліку та ефективної обробки інформації про осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України.

МАЄ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР
та поширюється на будь-які випадки позбавлення свободи внаслідок агресії проти України. Надаватиме допомогу особам, позбавленим свободи внаслідок війни з РФ після 20 лютого 2014 року та звільнені до прийняття Закону (більш ніж 3000 осіб)

ПЕРЕДБАЧАЄ ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ:

щорічна грошова допомога на час позбавлення свободи	збереження місця роботи та займаної посади упродовж періоду позбавлення свободи	відшкодування витрат на правову допомогу, безоплатну вторинну правову допомогу
одноразова грошова допомога після звільнення	зарахування часу позбавлення свободи до страхового стажу	відстрочення платежів за зобов'язаннями, звільнення від сплати податків, неустойки (штрафу, пені)
безоплатна медична допомога, психологічні послуги, стоматологічна допомога і зубпротезування	право на освіту осіб, позбавлених свободи, та дітей таких осіб	забезпечення житлом для тимчасового проживання після звільнення
сприяння працевлаштуванню		

ПРОЕКТ РОЗРОБЛЯЛИ ТА ПІДТРИМУЮТЬ

Органи влади:

Неурядові організації:

Підтримують:

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Реабілітація жертв конфлікту: що може запропонувати громада Дніпра та Дніпропетровської області

Ще наприкінці 2018 року Програма USAID оприлюднила аналітичний звіт «Реабілітація жертв конфлікту. Чи пропонує держава щось, крім встановлення інвалідності та милиць?». У 2019 році в рамках подальших заходів ми провели низку дискусій на місцевому рівні за участі представників постраждалих від конфлікту громад, щоб спільно вирішити, яких кроків слід вжити можновладцям на обласному/місцевому рівні, адже зробити такі можна чимало. Результатом обговорення став наш [аналітичний звіт](#) про ситуацію на Дніпропетровщині.

РЕАБІЛІТАЦІЯ ЖЕРТВ КОНФЛІКТУ

ЩО МОЖЕ ЗАПРОПОНУВАТИ ГРОМАДА
ДНІПРА ТА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Оцінка якості та належного інформування постраждалих осіб про можливість отримання реабілітаційних послуг виявила досить прикро обставину: більшість опитаних з числа внутрішньо переміщених осіб зазначили, що не мають достатньої інформації про послуги, які можуть отримати (83%) і лише 9 осіб (15%) підтвердили, що отримана інформація дозволяє без перешкод звернутися за отриманням послуг.

25

Національну стратегію у сфері прав людини виконано лише на третину, План дій до неї слід переглянути

УГСПЛ спільно з Комітетом Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та АР Крим, м. Севастополя, національних меншин і міжнародних відносин [обговорили](#) проблему неналежного виконання Національної стратегії. Отже, під час майбутніх комітетських слухань депутати та представники відповідальних органів державної влади повинні визначити причини та напрацювати спільне бачення дій на виправлення ситуації¹.

¹ Нагадаємо, що Програма здійснює моніторинг стану виконання Стратегії у частині, що стосується збройного конфлікту та окупації. Більш детально про загальний стан речей можна дізнатись на [спеціальному сайті](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Спільними зусиллями на Львівському безпековому форумі організовано експертне обговорення проблеми військовополонених

У правовійні (lawfare) РФ проти України щодо Керченського інциденту стратегічно ми програли в одні ворота, хоча й добились звільнення моряків – таку думку під час заходу висловив керівник Програми USAID Тарас Цимбрівський. Більше деталей на тему того, яким має бути новий безпековий порядок в світі можна знайти [ТУТ](#) та [ТУТ²](#).

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Оновлена інфографіка щодо українських політв'язнів**

Після вересневого обміну могло виникнути враження, що питання політв'язнів вирішено, проте це не так. Окупаційна влада Криму продовжує політичні переслідування – [ось оновлена інформація](#) щодо в'язнів Кремля.

- **День Гідності та Свободи**

Цей день [нагадуватиме](#) українцям майбутніх поколінь про доленосні події в країні напочатку ХХІ століття.

СТРАТЕГІЧНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Метою програми USAID «Права людини в дії» в цьому напрямку є підтримка на національному і міжнародному рівнях стратегічних судових справ для захисту суспільних інтересів³, а також їх широке висвітлення серед професійної спільноти та громадськості. Загальна кількість стратегічних справ, які стосуються конфлікту та підтримані Центром стратегічних справ (ЦСС) УГСПЛ в рамках програми, складає 165.

Захист осіб, позбавлених волі до початку збройного конфлікту, у ЄСПЛ

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) застосував Правило 39 по відношенню до громадянина України, якого незаконно тримають під вартою в окупованому Донецьку ще з 2014 року. Наш клієнт має серйозні проблеми зі здоров'ям, і через відсутність належного медичного догляду його стан продовжує [погіршуватись](#).

² Напередодні форуму він також [провів декілька лекцій](#) для студентів з тематики перехідного правосуддя.

³ Найпотужніший інструмент захисту прав людини; ведуться в інтересах громадянина чи групи громадян з метою досягнення системних змін в правовій сфері на благо суспільства та використовується з метою створення судової практики (прецедентів).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **УГСПЛ презентувала повідомлення до Міжнародного кримінального суду**

Воно [стосується](#) насильницьких зникнень та позасудових страт українських військових, захоплених в полон під час збройних протистоянь в районі Іловайська та Дебальцевого Донецької області. Повідомлення до трибуналу є результатом спільної роботи правозахисників та Генеральної прокуратури України.

- **Подання до ЄСПЛ**

Подано заяву у справі про порушення прав заявниці, яка є ВПО. В квітні 2017 року її пенсійний рахунок було заблоковано, що призвело до неможливості отримання пенсії аж до жовтня 2019 року.

- **Убивства, тортури, незаконне тримання під вартою, примусові роботи та інші злочини, пов'язані з збройним конфліктом**

Такими категоріями справ в УГСПЛ займається юристка Віталія Лебідь. Про свій досвід роботи вона розповіла виданню «Balkan Insight» – [посилання англійською](#) та [українською](#).

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (в т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітницьких заходів в сфері прав людини, а також документування воєнних злочинів та порушень прав людини, пов'язаних з конфліктом. USAID в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність громадських приймалень (ГП) в містах Старобільську Луганської області, [Торецьку](#), [Маріуполі](#), Краматорську та [Покровську](#) Донецької області, [Сумах](#) та Дніпрі, які надають допомогу постраждалому від конфлікту населенню, Київську [об'єднану приймальню](#) з питань Криму та Донбасу, а також спеціалізовану приймальню з кримських справ у Херсоні.

Долучаємося до акції проти насильства

25 листопада в усьому світі стартувала акція «16 днів проти насильства». Дата початку не випадкова, адже саме на неї припадає Міжнародний день проти насильства щодо жінок. Говорити про насилля завжди складно, але необхідно. Саме тому наші приймальні провели цілу низку заходів, аби поговорити про дотичне законодавство, діючу практику порятунку жертв від агресора та інші теми – [Дніпро](#), [Суми](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Підвищення обізнаності громадян з питань захисту їх прав

- Більше 33 тисяч дітей постраждали від збройного конфлікту і уже мають відповідний статус – такі дані озвучує Міністерство соціальної політики України. У той же час, неурядові організації говорять про щонайменше 200 тисяч дітей, які мають право отримати такий статус. Пропонуємо Вашій увазі свіжу [інфографіку](#) про те, як можна такий його отримати.
- Відновлення пенсій, припинення соціальних виплат, трудові спори, складнощі з реєстрацією фактів народження та смерті. Це – далеко не повний перелік проблем, з якими регулярно зіштовхуються українці, які були вимушені переміститись з тимчасово окупованих територій. УГСПЛ зібрала в одній брошурі практичні рекомендації для захисту прав переселенців – «Правова абетка ВПО» доступна за [посиланням](#).
- Маріупольська ГП [опублікувала роз'яснення](#) щодо оскарження заочних судових рішень, які стосуються стягнення заборгованості за кредитами ВПО.
- Ще одна [публікація](#) від цієї приймальні розповідає, як ВПО можуть отримати допомогу на поховання.
- Громадська приймальня в м. Суми опублікувала [матеріал](#) стосовно Держбюджету 2020 та зміни щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.
- [Публікація](#) краматорської ГП роз'яснює мешканцям постраждалих регіонів особливості процедури монетизації субсидій.

Правова допомога постраждалим від збройного конфлікту та окупації

- *Дніпровська приймальня двічі виграла прецедентну справу: апеляційний суд [залишив в силі](#) рішення суду першої інстанції, таким чином зобов'язавши енергетичну компанію «ДТЕК» виплатити заборгованість по заробітній платні колишній заручниці т.з. «ДНР» за час, який вона провела у неволі⁴.*
- *Приймальня в Торезьку [відстояла](#) право ВПО отримувати пенсію та користуватись банківськими послугами: ім'я жінки значилось в урядових санкційних списках (вона нібито брала участь у проведенні виборів органів влади в т.з. «ДНР»), поки наші юристи не довели помилку. Унаслідок цього банк відмовляв жінці в обслуговуванні її рахунку, а карту було заблоковано, тож жінка не могла отримувати пенсію у зручний їй спосіб.*
- *Торезька приймальня [захистила](#) право 120 дітей на освіту, запобігши закриттю місцевої школи.*

⁴ [Додаткове посилання](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Аналітичний огляд «Надання соціальних послуг мешканцям громад, що постраждали внаслідок збройного конфлікту та внутрішньо переміщеним особам»**

В [огляді](#) йдеться про результати моніторингу дотримання права на гідний рівень життя та забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні у низці населених пунктів Донецької області.

ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ

УГСПЛ продовжує організацію навчальних заходів з прав людини, а також бере участь в розробці комплексної національної політики в галузі освіти у сфері прав людини. Ця діяльність здійснюється в рамках Всеукраїнської освітньої програми «[Розуміємо права людини](#)» (РПЛ)⁵, яка в даний час є єдиною неформальною системою освіти, що має матеріальну базу для своєї діяльності – Освітній дім прав людини в Чернігові (ОДПЛ-Чернігів).

Триває викладання Правозахисного практикуму для студентів-магістрів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Студенти, які вивчають міжнародне право, отримують теоретичні знання та практичне розуміння найважливіших аспектів перехідного правосуддя. Цього місяця відбулось декілька занять – наприклад, [одне з них](#) було присвячене питанням перетину КПВВ на межі з тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей.

ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Черговий політично вмотивований вирок проти кримських татар

Суд в Ростові-на-Дону засудив шістьох активістів з тимчасово окупованого Криму, призначивши від 7 до 19 років в колонії суворого режиму. Всіх їх засуджено в рамках так

⁵ Заснована в 2007 році, програма спрямована на інкорпорування цінностей та принципів прав людини в систему формальної освіти, а також розвиток неформальної освіти прав людини, таким чином сприяючи культивуванню культури прав людини, зміцненню поваги до верховенства права в Україні, сприянню міжкультурному порозумінню та принципам мирного вирішення конфліктів. Наразі РПЛ нараховує понад 3 500 випускників зі всієї України.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

званої «Справи Хізб ут-Тахрір» (нагадаємо, що «Хізб ут-Тахрір» є ісламською організацією, діяльність якої не заборонена в Україні, але яку визнали терористичною та заборонили в РФ).

УГСПЛ за інші правозахисні організації рішуче засуджують такі дії та [закликають](#) Кремль негайно припинити політичні переслідування. Також закликаємо міжнародну спільноту посилити тиск на керівництво РФ.

Міжнародний суд ООН прийняв рішення щодо юрисдикції у справі “Україна проти РФ”

Суд [оголосив](#), що він має юрисдикцію розглядати спір України проти Росії щодо застосування та тлумачення Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (фінансування тероризму на Донбасі та різні форми расової дискримінації, зокрема заборона Росією Меджлісу кримськотатарського народу).⁶

Третій комітет Генасамблеї ООН схвалив проект кримської резолюції, застосовано визначення «агресія»

Комітет [схвалив](#) документ «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна», у якому щодо Криму вперше застосовано визначення «агресія»⁷.

В Верховну Раду внесено законопроект, що має полегшити процедуру отримання пенсій мешканцями окупованих територій

Законопроект має скасувати реєстрацію пенсіонерів з невідконтрольованих України територій Донецької та Луганської областей в якості ВПО, що наразі є обов'язковою умовою для отримання пенсій. Отже, потенційно понад 1,2 млн. пенсіонерів зможуть відчувати на собі дію цього закону, якщо його буде прийнято⁸.

Перетин лінії розмежування з окупованими територіями спрощено

Деталі наведено за [посиланням](#)⁹.

Гарні новини щодо КПВВ на адміністративному кордоні з окупованим Кримом

В листопаді 2019 року уряд завершив роботу та здав в [експлуатацію](#) КПВВ «Чонгар» та «Каланчак», забезпечивши там належні санітарно-гігієнічні умови для перетинаючих адміністративний кордон осіб.

⁶ Чому це важливе рішення для України розповів керівник Програми USAID Тарас Цимбрівський: [посилання 1](#) українською та [2](#) англійською.

⁷ [Ось також публікація](#), яка перелічує інші надбання цього річного проекту резолюції, багато з яких просувались правозахисними громадськими організаціями, включаючи й УГСПЛ

⁸ Приблизно 500 тис. мешканців Донбасу вже зареєстровані як ВПО та отримують пенсії, але більш як 700 тис. навпаки – не мають статусу і змоги їх отримувати.

⁹ Також до уваги [коментар](#) від міністерки у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України Оксани Коляди.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

УГСПЛ вітає цю ініціативу, на важливості якої було наголошено у [рекомендаціях](#) підготовлених правозахисними НУО ще у 2018 році, та закликає уряд виконати їх у повному обсязі, аби сприяти реінтеграції кримчан до решти українського суспільства.

Цей дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID/Уряду США.

У світі, USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах. Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. (+38 044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <http://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини

вул. Фролівська, 3/34, Київ, Україна

тел.: +38 044 485 17 92, факс: +38 044 425 99 24

Електронна пошта: t.symbriivskyy@helsinki.org.ua, веб-сайт: <http://helsinki.org.ua/>